

Abstract

According to the development perspective of the Islamic Republic of Iran, the developed society, based on Islamic, national and revolutionary values, has advanced knowledge, relies on powerful human resources, has health and well-being, is responsible, is faithful, is committed to Create a revolution and an Islamic system. The role of higher education as the custodian of the proper implementation of all relevant programs and tasks and increasing the efficiency of the system, especially in the Islamic Republic of Iran, the issue of Islamization of higher education in accordance with the needs of modern society has always been of great importance. And the foundation data theory method is performed. The statistical population includes professors and active teaching and learning experts in the training centers of Alborz University of Science and Technology and the research tool is a semi-structured interview. The data of this study are the result of interviews with 15 professors (snowball sampling method) which includes 12 hours of interviews and its implementation was analyzed by thematic method (theme). A total of 17 characteristics were identified in the form of 7 sub-categories and 5 main categories with the following titles: elements of educational design, teachers' communication skills, teachers' research skills, Islamic value orientation skills, teachers' technical skills and finally the dimensions and components of the conceptual model.

key words:

Islamic teaching model, University of Applied Sciences, content analysis.

شناسائی و تدوین ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مفهومی تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی در مراکز آموزش دانشگاه جامع علمی-کاربردی
استان البرز (با رویکرد کیفی)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱

راحله صالحی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

زهرا لبادی^۲

چکیده

براساس چشم انداز توسعه جمهوری اسلامی ایران کشور با گذر از وضع موجود، جامعه توسعه یافته متکی بر ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، برخوردار از دانش پیشرفته، متکی بر منابع انسانی مقتدر، برخوردار از سلامت و رفاه، مسئولیت پذیر، مؤمن، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی ایجاد کند. نقش آموزش عالی به عنوان متولی اجرای مطلوب کلیه برنامه‌ها و تکالیف مربوطه و افزایش کارایی سیستم به ویژه در جمهوری اسلامی ایران همواره مساله اسلامی سازی آموزش عالی متناسب با نیازهای جامعه روز مطرح بوده، دارای اهمیت فوق العاده‌ای است. پژوهش حاضر دارای رویکرد کیفی و روش نظریه داده بنیاد انجام شده است. جامعه آماری شامل اساتید و خبرگان فعال تدریس و یادگیری در مراکز آموزش دانشگاه علمی-کاربردی استان البرز بوده و ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختار یافته است. داده‌های این پژوهش حاصل مصاحبه با ۱۵ نفر از اساتید (روش نمونه گیری گلوله برفی) می‌باشد که شامل ۱۲ ساعت مصاحبه و پیاده سازی آن با روش مضمون (تم) تحلیل شدند. در مجموع ۱۷ مشخصه در قالب ۷ مقوله فرعی و ۵ مقوله اصلی با عناوین: عناصر طراحی آموزشی، مهارت‌های ارتباطی مدرسان، مهارت‌های پژوهشی مدرسان، مهارت‌های ارزش مداری اسلامی، مهارت‌های فنی مدرسان و نهایتاً ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مفهومی شناسائی و تعریف گردیدند.

واژه‌های کلیدی: الگوی تدریس اسلامی، دانشگاه علمی کاربردی، تحلیل مضمون.

دکتری گروه علوم تربیتی، واحد کرج دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران^۱

استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران (نویسنده مسئول).^۲

۱- مقدمه

نظام آموزش عالی نیز از نهادهای اصلی و اساسی هر جامعه است که عملکرد آن برهمه‌ی جنبه زندگی افراد آن جامعه تأثیر بسزائی دارد. در واقع سیستم آموزش عالی هر کشور وضعیت روند توسعه‌ی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن جامعه را ترسیم می‌کند. نظام آموزش عالی کشور ما نیز علی‌رغم توانایی‌های بالقوه فراوانی همچون برخورداری از منابع غنی فرهنگی و نیروی انسانی و علمی، نارسایی‌های اساسی دارد؛ تقاضای روزافزون افراد برای ورود به دانشگاه، جبرانکاستی‌های آموزش متوسطه، عدم توازن و هم‌خوانی بین نیازهای جامعه و رشته‌های دانشگاهی، محدودیت منابع مالی، محدودیت بازارکار برای فارغ‌التحصیلان، کم‌رنگ بودن پژوهش، مدرک‌گرایی از جمله مشکلات دیگر نظام آموزش عالی می‌باشند. از طرفی مساله تدریس، محتوا و روش تدریس، مدرس موارد مهمی در آموزش عالی می‌باشند که همواره در تمدن و فرهنگ‌های مختلف از دیرباز از آن زمان که مسئله تربیت نسل جدید مطرح بوده است، مسئله انتخاب روش تدریس نیز وجود داشته است. امروزه در حوزه تعلیم و تربیت و آموزش فراگیران، بحث روش‌های تدریس یکی از چالش‌های مدرسان محسوب می‌شود و بکارگیری روش تدریس مناسب با هر ماده درسی از اهمیت خاصی برخوردار است. به عبارت دیگر، یکی از مسائل اساسی که در حال حاضر نظام‌های آموزشی با آن روبرو است، بحث ایجاد نوآوری و تغییر در روش‌های تدریس است که می‌تواند در متناسب سازی محتوا و روش‌های آموزشی با زندگی دوره بزرگسالی نقش مهمی ایفا نمایند. در هزاره نوین آموزش، کلید راه یابی به آینده است. به حمدا... ایران اسلامی دیدگاهی بزرگ و الهام بخش از آینده دارد که به عنوان چشم انداز بیست ساله کشور ترسیم شده است. یک جامعه دانش بنیان تراز اول در منطقه، با ویژگی‌های فاخر فرهنگی و برخورداری از هویت اصیل و درخشان اسلامی - ایرانی. لذا آموزش در وضعیت کنونی باید بتواند تسهیل کننده و شتاب دهنده‌ی چنین آینده‌ای باشد؛ آینده‌ای که جامعه‌ی دانش بنیان را پدیدار می‌کند. بدون تردید چنین جامعه‌ای برای حل و فصل مسائل و چالش‌های خود از رویکردهای علمی-پژوهشی یاری می‌جوید. از طرفی سازمان‌های دانش بنیان و به تعبیری دانش مدار، نیازمند مدیران و کارشناسان دانش مدار خواهند بود که این مهم میسر نمی‌گردد، جز با داشتن دانشگاه‌های دانش بنیان و دانش مدار و همچنین اساتید دانش مدار که تربیت این افراد را از نظر علمی و فکری و مهارتی عهده‌دار باشند (امین بیدختی و همکاران، ۱۳۸۹).

یکی از ضروری‌ترین تحولات در نظام‌های آموزشی، تحول در نگرش و روش تدریس مدرسان نظام آموزشی بالاخص نظام آموزش عالی است (جمشیدی کیا، ۱۳۹۴). با توجه به بهره‌مندی از آموزه‌های دین مبین اسلام در کشور اسلامی ایران و باور به این امر مهم که دین برنامه زندگی بشر شناخته شده است، پس منطقی این برنامه باید در تمام شئون زندگی وی منطبق باشد. دین مقدس اسلام دارای نظامی فراگیر و جامع است چرا که اسلام همانند دیگر ادیان الهی بر تمام شئون انسانی اعم از اقتصاد، اجتماع، علم، سیاست، حکومت و... به خصوص حوزه تعلیم و تربیت اشراف دارد (نقش بندی و همکاران، ۱۳۹۳). اما نکته مهم این است که انسان در دنیای امروز و آغاز هزاره سوم درگیر بزرگترین بحران‌ها شده است. علاوه بر بحران‌های بیرونی، انسان‌ها درگیر در بحران‌های درونی نیز شده‌اند که به مراتب شدیدتر و پیچیده‌تر و فاجعه‌آمیز تر است؛ بحران بی‌هویتی، بحران ارزش‌ها، بحران در انتخاب هدف، بحران در کلیت خویش، بحران در معرفت دینی و دین فهمی، بحران در نظام تفکر و تعقل خویش و بالاخره بحران در آیین اخلاق و آداب انسانی. از همه این بحران‌ها مصیبت بارتر که بنیان درون و بیرون را از هم گسسته و او را به وادی ضلالت و تباهی کشانده است، بحران در تربیت دینی و اسلامی در قالب حس مذهبی و نیاز خداجویی اوست؛ زیرا از لحاظ تکنیک و صنعت توانمند شده است و از نظر معنا و هدف به غایت فقیر و ضعیف گشته است. یکپارچگی، وحدت و تعادل روانی انسان که از ایمان الهی و شوق دینی سرچشمه می‌گیرد، از میان رفته است. گویی جهان یکسره در اصالت فردیتی در هم و برهم که از قطعه قطعه شدن نامنظم خوی و منش انسانی حکایت می‌کند گم گشته است (موسوی، ۱۳۸۸) لذا برای رهایی از حصار فلسفه‌های تربیتی وارداتی فرنگی، چاره‌ای جز

بازگشت به میراث غنی و اصیل تعلیم و تربیت اسلامی - ایرانی نیست (میکائیلو، غلامحسین، سلطان القرائی خلیل، ۱۳۹۴). مساله دیگری که با آن روبرو هستیم این است که در جامعه ما هنوز فرآیندهای آموزشی قالب فنی ندارند و به دلیل نادیده انگاشتن بعضی از اصول و چارچوب‌های مدون نظام‌های جامع آموزش، این امر خطیر در بعضی از موارد به دست افرادی با تخصص‌های متفاوت از تخصص آموزش و بهسازی منابع انسانی صورت می‌پذیرد. اتلاف هزینه‌ها، فرصت‌های از دست رفته جبران ناپذیر، که نهایتاً باعث شده اغلب آموزش‌ها از اثربخشی لازم برخوردار نبوده و منجر به بی‌انگیزگی فراگیران و حتی بعضی از مدرسان در نظام آموزشی بالاخص نظام آموزش عالی گردید (خراسانی، ۱۳۹۳). دانشگاه جامع علمی - کاربردی یکی از دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که با هدف ارتقاء سطح مهارت شاغلین بخش‌های مختلف اقتصادی و افزایش مهارت‌های حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان مرکز آموزش که فاقد تجربه اجرایی می‌باشند تشکیل و با به‌کارگیری و سازمان‌دهی امکانات، منابع مادی و انسانی دستگاه‌های اجرایی، نسبت به برگزاری دوره‌های علمی - کاربردی اقدام می‌کند. هدف دانشگاه، فراهم آوردن موجبات مشارکت سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی غیردولتی برای آموزش نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور می‌باشد به نحوی که دانش آموختگان بتوانند برای فعالیتی که به آن‌ها محول می‌شود، دانش و مهارت لازم را کسب نمایند. مراکز و مؤسسات آموزش عالی علمی - کاربردی زیر نظر دانشگاه، رکن اجرایی آموزش‌های علمی - کاربردی و به قصد ارتقاء دانش کار و ایجاد مهارت‌های متناسب با حوزه فعالیت شغلی افراد تأسیس شده‌است. این در حالی است که ما در دانشگاه‌ها با مشکلات و مسائل عدیده‌ای از عدم وجود آموزش‌های کاربردی مواجه هستیم که حتی دانشگاه جامع علمی - کاربردی و دانشکده‌های فنی و حرفه‌ای هم از آن مستثنی نیستند. از دیگر مسائل عمده دانشگاهی در امر تعلیم و تربیت نیز عوامل زیر به عنوان آسیب‌های اساسی ذکر می‌گردند:

۱- منعطف نبودن ساختار موجود آموزش‌های مهارتی با تحولات جدید تکنولوژی. ۲- در نظر نگرفتن مزیت‌های نسبی منطقه‌ای در برنامه ریزی آموزش مهارت. ۳- عدم ارتباط با سازمان‌ها و بخش‌های تولیدی، صنعتی، کشاورزی و خدماتی. ۴- ناکارآمدی منابع انسانی نظام‌های آموزش مهارت در جامعه. ۵- نبود یک مبانی و دکترین نظری یکپارچه برای توسعه آموزش‌های مهارتی. ۶- ارتباط ضعیف بین نظام‌های آموزش مهارت و نیاز جامعه و بازارکار که به نظر می‌رسد علاوه بر مسائل و مشکلات مطروحه در فوق مسئله عدیده‌ای که با آن روبرو هستیم این است که تقریباً چهل سال است که نظام آموزشی در ایران تحت تاثیرات و تحولات اساسی قرار گرفته، که حاصل به وجود آمدن انقلاب اسلامی در ایران می‌باشد؛ در تمام این مدت بحث اسلامی کردن نظام آموزشی بالاخص نظام آموزش عالی به عنوان یکی از دغدغه‌های مهم نظام آموزشی در جمهوری اسلامی ایران مطرح بوده است. ولی در حوزه الگوهای آموزشی برخاسته از نظام آموزش عالی اسلامی و الگوهای تدریس آن که مبتنی بر آرا و اندیشه‌های متفکران اسلامی و تجارب ارزشمند اندیشمندان مسلمان در فرآیند یاددهی - یادگیری می‌باشد؛ مطالعه و بررسی‌های جامع، کامل و کاربردی کمتر صورت گرفته است. آنچه در دسترس است، مباحث کلی درباره مفید بودن و با ارزش بودن الگوهای اسلامی تعلیم و تربیت است، ولی دقیقاً تعیین نشده که در این الگوها چه ویژگی‌هایی وجود دارد یا باید داشته باشند که بتوان در زمان حال از آن‌ها استفاده نمود. با توسعه علم و فناوری در جهان ضروری است که کشور ما نیز با این توسعه و پیشرفت‌ها همگام شده و در رابطه با بعضی از علوم جدید که نیاز بشر امروزی محسوب می‌شود فعالیت‌های بومی سازی و کاربردی نمودن علوم در جامعه را لحاظ نماید. که جهت تحقق این امر مهم ایجاد و اصلاح رشته‌های تحصیلی کاربردی و متناسب با نیازهای جامعه اسلامی و بومی سازی آنها از طریق تقویت کارآفرینی و افزایش اشتغال مولد و پایدار، اصلاح و تکمیل نظام نظارت و ارزیابی برنامه‌های آموزشی متناسب با آموزه‌های اسلامی در کشور امکان پذیر خواهد بود (با اندکی تغییر، سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها، ۱۳۹۲). ارائه مدل برای تدریس‌های کاربردی مورد نیاز عصر

حاضرکه همسو با ارزش‌ها و فرهنگ جامعه اسلامی باشد از یک سو بازخورد مناسب برای تجزیه و تحلیل مسائل آموزشی و برنامه ریزی های راهبردی در اختیار مسئولان و دست اندرکاران آموزش عالی قرار می‌دهد و از سوی دیگر، مدرسان خواهند توانست به اصلاح شیوه‌ها و روش‌های آموزش و در نتیجه، ارتقای کیفیت تدریس خود بپردازند (سامری، ۱۳۹۷). تدریس اثربخش و کاربردی می‌تواند چارچوبی عملی و نظری برای مطالعه و سنجش تدریس در دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت را فراهم سازد. به دلیل چالش برانگیز بودن توسعه حرفه‌های اساتید جوان از نظر تدریس اثربخش، نتایج چنین پژوهشی می‌تواند زمینه‌ای برای تقویت مهارت برنامه‌های تدریس دانشگاهی از طریق کاربرد در طرح ریزی دوره آموزشی و طراحی‌های کاربردی مرتبط را فراهم سازد، همچنین ضرورت نیاز ورود و بستر سازی به دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم باعث گردید تا پژوهشگر در رابطه با تدریس و یادگیری در دانشگاه جامع علمی - کاربردی که هدف اصلی تشکیل آن ایجاد دانشگاه‌های نسل جدید در جامعه می‌باشد، گام برداشته و قطره‌ای از بستر سازی موضوع فوق را با بررسی وضعیت موجود و راه‌های رسیدن به وضعیت مطلوب در این زمینه فراهم ساخته و در دیگر پژوهشگران نیز ایجاد انگیزه برای تحقیقات بعدی در این زمینه را فراهم سازد. در این پژوهش سعی گردیده است با شناسایی وضع موجود و مشکلات تدریس و یادگیری در دانشجویان، راهکارهای مناسب در قالب شناسایی و ارائه ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مفهومی تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی در مراکز آموزش علمی - کاربردی استان البرز ارائه گردد.

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱- مبانی نظری پژوهش

با بررسی ادبیات موضوع مربوط به تدریس، یادگیری و رویکردهای اسلامی تعلیم و تربیت و همچنین بررسی منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی آر موارد ذیل احصاء گردید:

۲-۱-۱-۱-۲- تعلیم

از نظر سیف (۱۳۸۴) تعلیم (آموزش) در لغتنامه دهخدا، آموزش اسم مصدر از آموختن و عمل آموختن است. منظور از آموزش فعلیتی است که در خدمت پرورش و کارآموزی است. معمولاً فعالیت‌هایی را که مدرس به قصد آسان کردن یادگیری در یادگیرندگان به تنهایی یا با کمک مواد آموزشی انجام می‌دهد، آموزش می‌نامند، واژه تعلیم در فرهنگ لغتنامه دهخدا بیاموختن و بیآگاهانیدن، آموزانیدن، آگاه کردن، کسی را چیزی آموختن، آموزش، آموزه، یاد دادن و همچنین تربیت به معنای رشد، پرورده، زیاد کردن، بزرگ داشتن و ارزنده ساختن است.

۲-۱-۱-۲- تربیت

تربیت از حد افراط و تفریط بیرون آوردن و به حد اعتدال سوق دادن (دهخدا، ۱۳۷۷). تربیت از دیدگاه شعاری نژاد (۱۳۹۰) به معنای عمل فرد رشید است که قصد دارد رشد را در فردی که فاقد، ولی قابل آن است، تسهیل کند. تربیت، هدایت جریان رشد یعنی اتخاذ تدابیر مقتضی جهت فراهم آوردن شرایط مساعد برای رشد در جهت مطلوب است

۲-۱-۳- آموزش

واژه آموزش از دیدگاه نقیب زاده (۱۳۸۸) در حقیقت کوششی است که معلم برای انتقال معلوماتی خاص به شاگردان خود به کار می‌برد و عمدتاً به مهارت و خبرگی معلم و نوع محتوای درسی که معلم به انتقال آن می‌پردازد، بستگی دارد. همچنین آموزش همانا سپردن دانستنی‌ها به دیگران است و دانستنی‌ها تنها آنگاه سودمندند که به کارآیند و آموزش آنگاه به کار می‌آید که زمینه‌ای برای

پدید آمدن تغییری در فراگیر گردد، چنانکه او را به انجام کارهایی توانا سازد. آموزش حقیقی برای آن است که توانایی فهمیدن به کارآید و فراگیر با یافتن پیوند دانستنی‌ها، به فهم قانون‌ها و قاعده‌ها برسد (دهخدا، ۱۳۷۷).

۲-۱-۴-تعلیم و تربیت

همچنین دفتر همکاری‌های حوزه و دانشگاه (۱۳۷۲) در رابطه با تعلیم و تربیت بیان می‌دارد که تعلیم و تربیت عبارت است از فراهم آوردن زمینه‌ها و عوامل به فعلیت رساندن یا شکوفا ساختن شخص در جهت رشد و تکامل اختیاری او به سوی هدف‌های مطلوب و بر اساس برنامه‌ای سنجیده شده است. تعلیم و تربیت همانند بسیاری از دانش‌ها به مثابه یک نظام است؛ بدین معنا که اجزا و عناصری خاص و متناسب با خود دارد که باید شناسایی و بررسی دقیق شوند. برخلاف آنچه عامه مردم تصور می‌کنند، تعلیم و تربیت از بزرگترین و دشوارترین مسائلی است که مربیان با آن سروکار دارند.

۲-۱-۵-تدریس

تدریس از نظر لغوی به معنی درس دادن، درس گفتن و درس گویی است بیان شده است (دهخدا، ۱۳۷۷). تحقیقات قائمیه (۱۳۹۰) بیان می‌دارد که تدریس در فرهنگ لغات عربی معادل واژه تعلیم بوده و در فرهنگ لغات انگلیسی معادل واژگان: teaching, docent, training می‌باشد. و دیدگاه موسی پور (۱۳۹۲) در رابطه با تدریس شامل: فعالیت تدریس، با توجه به دیدگاه‌های مختلف، به انحای گوناگون، تعریف و تبیین شده است. از تحلیل نظریات صاحب نظران و لحاظ کردن وجوه مورد نظر آنان، که به صورت آشکار و پنهان ابراز شده است، می‌توان گفت که بر این امر اتفاق نظر دارند که در تدریس، دو نقش یاددهنده و یادگیرنده با هدف یاددادن و یادگرفتن موضوعی که محتوای تدریس نام دارد، در موقعیتی و به روشی (شیوه و ابزاری) با یکدیگر تعامل دارند.

۲-۱-۶-یادگیری

یادگیری کارکردی است که با آن، دانش، رفتارها، توانمندی‌ها یا انتخاب‌های نو یا موجود به ترتیب درک یا تقویت و اصلاح می‌شوند، که شاید به یک تغییر بالقوه در ترکیب داده‌ها، عمق دانش، رویکرد یا رفتار نسبت به نوع و گستره تجارب منجر شود (لک، ۱۳۹۶). یادگیری در نهایت به تغییراتی می‌انجامد که معمولاً دائمی هستند (حیدری و همکاران، ۱۳۹۳).

تعاریف متعددی از یادگیری ارائه شده است از جمله گانه یادگیری را چنین تعریف می‌کند: یادگیری تغییری است که در توانایی انسان ایجاد می‌شود و برای مدتی باقی می‌ماند و نمی‌توان آن را به سادگی به فرایندهای رشد و نمو نسبت داد (سیف، ۱۳۷۰ به نقل از شریعتمداری، ۱۳۹۰). شعبانی (۱۳۸۴) جامع‌ترین تعریف ارائه شده از یادگیری را تعریف هیلگارد و مارکوئیزامی دانند. این دو روانشناس یادگیری را بدین گونه تعریف کرده‌اند: «یادگیری عبارت است از فرایند تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه‌ی فرد بر اثر تجربه». این تعریف که معروف‌ترین تعریف یادگیری است شامل ویژگی‌های اساسی می‌باشد که عبارتند از: فرایند، تغییر، نسبتاً پایدار، بالقوه و تجربه (لک، ۱۳۹۶).

۲-۱-۷-رویکردهای یادگیری

در این جا، دو رویکرد مهم یادگیری شامل رفتارگرایی و شناخت گرایی را مرور می‌کنیم:

‡ Hillard and Marquise

۱- رفتار گرایی

رفتار گرایی نظریه غالب نیمه اول قرن بیستم بود. رفتارگرایی به عنوان رویکردی به آموزش و یادگیری بر رفتار قابل مشاهده و اندازه گیری تأکید می‌کند (فولبرایت و همکاران، ۲۰۰۹).

۲- شناخت گرایی

از اوایل دهه ۱۹۲۰ برخی دریافتند که محدودیت‌هایی در رویکرد رفتار گرایانه به درک یادگیری وجود دارد. رفتارگرایان نمی‌توانستند منشأ بعضی از رفتارهای فردی را توضیح دهند؛ برای مثال، حل یک مسئله چگونه صورت می‌گیرد؟ همچنین رفتارگرایان نمی‌توانستند بعضی از رفتارهای اجتماعی را توضیح دهند؛ از سوی دیگر ممکن است آنان رفتار جدیدی را مدتها پس از مشاهده، انجام دهند بدون آنکه آن رفتار تقویت شده باشد که پایه‌های شناخت گرائی شکل گرفت (سوزا، ۲۰۱۰).

۲-۱-۸- الگوی تدریس

الگوی تدریس، چارچوب ویژه‌ای است که عناصر مهم تدریس در درون آن قابل مطالعه است و شناخت و آگاهی از عناصر و عوامل مذکور می‌تواند استاد را در اتخاذ روش‌های مناسب تدریس کمک کند (کریمی، ۱۳۹۱).

۲-۱-۹- مهارت های اصلی اساتید در تدریس

مهارت‌های کلیدی اساتید برای تدریس شامل موارد ذیل می‌باشد:

- ۱- مهارت‌های پیش از تدریس، مربوط به فعالیت‌هایی می‌باشد که استاد پیش از شروع درس انجام می‌دهد. استاد در این مرحله اهداف آموزشی و انتظارات خود را برای فراگیران تبیین می‌کند (ملاباشی و همکاران، ۱۳۸۹).
- ۲- مهارت‌های حین تدریس مرحله اصلی فرایند تدریس است که طی آموزش مهارت‌های اساسی و مهارت‌های ارتباطی بین فراگیر و استاد، ارائه بازخورد به فراگیران، استفاده از وسایل آموزشی اتفاق می‌افتد.
- ۳- مرحله پس از تدریس که در این مرحله، استاد مطالب تدریس شده در طول جلسه آموزشی را برای فراگیران مرور می‌کند و مطالب مهم را خلاصه و به آنها یادآوری می‌نماید. ارائه تکلیف و بازخورد از دیگر فعالیت‌های این مرحله است (جیسون، ۲۰۱۸).

۲-۱-۱۰- الگوهای تدریس در آموزش عالی

آموزش عالی یک نظام اجتماعی با پیچیدگی‌های خاصی است که گستره موضوعات گوناگون علمی و فناوری‌های علمی- آموزشی بر پیچیدگی آن افزوده است (کیدوری، ۱۳۹۸). آموزش عالی اکنون در جهت تغییر برنامه‌های درسی و تکنیک‌های تعلیم و تربیت در راستای آمادگی بیشتر افراد برای حضور در جامعه پیچیده دانش محور گام بر می‌دارد (نبیت و همکاران، ۲۰۰۷؛ به نقل از محمدی مهر و همکاران، ۱۳۹۰)؛ و یادگیرندگانی را باید تربیت کند که به طور اثربخش و خلاقانه، مهارت‌ها و شایستگی‌ها را برای موقعیت‌های جدید در دنیای پیچیده و متغییر به کارگیرند (بانک جهانی، ۲۰۰۳) در ادامه به بررسی تعدادی از الگوهای تدریس متناسب با آموزش عالی می‌پردازیم:

۲-۱-۱۱- الگوی روش تدریس مبتنی بر توسعه آینده پژوهی

یکی از وظایف مهم آموزش عالی، توانمندسازی دانشجویان در برابر چالش‌ها، تقاضاها و نیازهای آینده است. بنابراین می‌توان ادعا نمود که توسعه آینده پژوهی دانشجویان می‌تواند از طریق آموزش بهبود یابد. یکی از متغیرهای مهم، کیفیت روش‌های تدریس و یادگیری است که می‌تواند بر توسعه توانایی آینده پژوهی دانشجویان تأثیرگذار باشد. عوامل تأثیر گذار بر الگوی تدریس و یادگیری شامل: ۱- موانع ۲- استراتژی‌ها ۳- پیامدها دسته بندی می‌شوند.

۲-۲- پیشینه تجربی پژوهش

در مجموع با بررسی ادبیات نظری در حیطه تعلیم و تربیت و تعلیم و تربیت اسلامی مواردی جهت شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مورد نظر احصاء شد که جهت تقویت این ابعاد به بررسی و شناسائی در تحقیقات تا حدودی مشابه موضوع پرداخته شد-تحقیق منطبق با موضوع پژوهش احصاء نگردید- که به گزیده‌ای از آنها در ادامه اشاره می‌گردد:

-کهنخایی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان رابطه بین سبک‌های یادگیری (مدل Kolb) با الگوی تدریس انطباقی (مطالعه موردی: دانشجویان مرکز علمی کاربردی جهاد دانشگاهی زاهدان) که بر روی ۲۵۰ دانشجوی مرکز علمی کاربردی جهاد دانشگاهی زاهدان با روش توصیفی - همبستگی انجام دادند دریافتند که توجه به همبستگی مثبت و معنی‌دار سبک‌های یادگیری با الگوی تدریس انطباقی، به کارگیری این روش تدریس که مبتنی بر فعالیت‌های یادگیری محور، ارزیابی نیازهای فراگیران، مشارکت دادن فراگیران در فرایند تدریس و انعطاف‌پذیری برای توسعه شخصی می‌باشد، به مدرسان مراکز آموزشی پیشنهاد می‌شود. -شعبانی و رکی (۲۰۱۶) معتقد است در فرآیند فعالیت‌های آموزشی هیئت علمی عنصر اصلی و کلیدی تحول نیروی انسانی به شمار می‌آید. هیات علمی‌ای کارآمد، دین دار و اثربخش است که با نظریه‌ها اصول و روش مبانی های تدریس آشنا بوده و با بینشی اقتضائی محیطی را فراهم می‌سازد که به جای انتقال اطلاعات و تحمیل اندیشه، خودکنترلی و خودتحویلی، احساس امنیت، شایستگی را در دانشجویان ایجاد کند؛ در این صورت دانشجویان، خود معمار تعلیم و تربیتشان می‌شوند؛ بنابراین اساتید باید سازمان دهنده، راهنما و تسهیل گر فعالیت‌های آموزشی باشند. -اسدیان و همکاران (۱۳۹۶) نیز به بررسی تدریس اثربخش در آموزش عالی بر اساس تجارب حرفه‌ای استادان و ارتباط آن با تدریس خود-گزارشیدر این پژوهش مشخص شد که استادان این دانشگاه به ترتیب در تدریس خود بیشتر به مؤلفه‌های حرفه‌ای، فنی و ارتباطی در تدریس توجه می‌کنند و از طرف دیگر بین تدریس اثربخش و تدریس خود-گزارشی از دیدگاه آنان رابطه وجود دارد. همچنین بین میزان توجه استادان به هر یک از مؤلفه‌های تدریس اثربخش به تفکیک رشته‌های دانشگاه تفاوت وجود دارد. همچنین سه مؤلفه حرفه‌ای، فنی و ارتباطی به ترتیب از بیشترین به کمترین، میزان توجه استادان را به خود جلب کرده است-غریب و همکاران (۱۳۹۵) نیز به بررسی تأثیرمدیریت جهادی و اسلامی در آموزش کارآفرینی پرداخته‌اند که نتایج این پژوهش نشان دهنده تأثیر مثبت مدیریت دینی بر آموزش کارآفرینی است. -گنجی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان فراتحلیل پژوهش‌های انجام یافته در خصوص نقش الگوهای تدریس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و با روش کتابخانه‌ای انجام دادند دریافتند که ترتیب اثر بخشی الگوها به شرح زیر بوده است: الگوی کاوشگری علمی، الگوی کاوشگری سازمان یافته، الگوی یادپاران، الگوی همیاری، الگوی بدیعه پردازی، الگوی تفکر استقرایی، الگوی پیش سازمان دهنده، الگوی دریافت مفهوم، الگوی یادگیری اجتماعی. -سلیمی و رمضانی (۱۳۹۵) در پژوهش خود به نتیجه که رسیدند میان رشته تحصیلی، سابقه تدریس و دانشگاه محل دریافت مدرک دکتری اعضای هیئت علمی با کیفیت تدریس آن‌ها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد ولی جنسیت بر کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی تأثیری ندارد. -بریمانی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت آموزش عالی در دوره تحصیلات تکمیلی از دیدگاه دانشجویان این مقطع دریافتند عوامل مؤثر در روش تدریس اعضای هیئت علمی شامل:

تجهیزات، سازماندهی محتوای آموزشی و امکانات دانشگاه، دانشجو و وضعیت هیات علمی در بهبود کیفیت آموزش عالی مؤثرند ولی تأثیرگذاری دانشجو از سایر عوامل بیشتر است.

از سوی دیگر، با بررسی ادبیات پژوهش مشخص شد که تا به امروز مطالعات اندکی در راستای ارائه یک مدل جامع از تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی در دانشگاه علمی کاربردی انجام شده است و بیشتر مطالعات انجام شده در ارتباط با اهمیت و یا عوامل تأثیرگذار (محرک و بازدارنده) بر تدریس و یادگیری پرداخته‌اند.

همچنین میریام و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان وجوه چندگانه برای آموزش، پرداختن به سبک‌های یادگیری متنوع دریافتند که دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها به منظور برآورده کردن تقاضای جامعه پرستاری برای مدارج پیشرفته، به صورت فزاینده در حال ارائه کردن دوره‌های آموزشی آنلاین هستند. همگام با پیشروی به سمت مدارج پیشرفته، مهارت‌های نوشتن پیشرفته از دانشجویان انتظار می‌رود. بنابراین اعضای گروه آموزشی آنلاین با تکلیف ایجاد کردن این چنین مهارت‌های نوشتن در دانشجویان، سروکار دارند. دستورالعمل مؤثر برای مهارت‌های نوشتن نیازمند وجوه آموزشی چندگانه برای یک جامعه دانشجویی آنلاین متنوع است. یافته‌های ناشی از زمینه یابی های دانشجویی نشان می‌دهند که مجموعه‌های ویدئویی می‌توانند به برآورده کردن نیازهای یک گروه دانشجویی آنلاین که سبک‌های یادگیری چندگانه را نشان می‌دهند، کمک کنند. - ورمونت و دانشچه (۲۰۱۷) به بررسی چشم انداز الگوهای یادگیری و تدریس در دانشجویان پرداخته‌اند. از نظر آنان، توجه به دین می‌تواند در تربیت دانشجویانی ارزش مدار و کارآمد بسیار تأثیرگذار باشد. - ابوالحجا (۲۰۱۷) نیز بیان کرده است از دید دانشجویان مهم‌ترین عامل در تدریس خوب، ارزشیابی و کم اهمیت‌ترین عامل پیشرفت بلند مدت دانشجویان است. جنسیت و رشته تحصیلی دانشجو نیز بر درک از تدریس تأثیر دارد.

هتی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر آمادگی برای یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی با توجه به سیستم‌های مدیریت یادگیری الکترونیکی در یافتند که افزایش مهارت‌ها و نگرش‌های دانشجویان مهم‌ترین عوامل تأثیر پذیری بر آمادگی یادگیری الکترونیکی است.

- ساسی کمار (۲۰۱۵) در تحقیق خود با موضوع بررسی تأثیر سیستم مدیریت یادگیری بر ناتوانی در یادگیری؛ دریافت که بکارگیری سیستم مدیریت یادگیری با توجه به تکنولوژی‌های مدرن موجود می‌تواند در جلب توجه و افزایش دقت دانش آموزان به مطالب درسی مفید واقع شده و در افزایش سطح یادگیری و کاهش ناتوانی یادگیری در آنها موفق عمل کند.

- میتجا (۲۰۱۵) در پژوهش خود با عنوان مدل سازی پذیرش یادگیری مبتنی بر سیستم مدیریت یادگیری در محیط‌های اجباری آموزش عالی: نشان داد که استفاده از تکنولوژی‌های مدرن به خوبی عمل کرده و همان طور که انتظار می‌رود می‌تواند بر افزایش توجه و دقت و سطح یادگیری دانشجویان مؤثر واقع گردد.

- لوییس و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان مطالعه درباره تلاش‌های کشور کانادا برای برقراری ارتباط بین پژوهش و عمل چهار عامل تأثیر گذار در ایجاد این ارتباط بدست آمد:

۱- جو حمایت کننده از پژوهش‌ها در کشور توسط سرمایه گذاران مالی ۲- تناسب بین نیازهای جامعه و پژوهش‌های طراحی شده
 ۳- تلاش در خصوص تبادل دانش بین تولیدکننده و کاربران دانش ۴- ارزشیابی تلاش‌های انجام شده برای مرتبط ساختن پژوهش و عمل.
 - جان سنتر (۲۰۱۱) به نقل از تیرگر (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان تعیین اثر بخشی اعضای هیات علمی دانشگاه جرجیا به نتایج زیر دست یافتند: عوامل اصلی تعیین اثر بخشی که سنتر تعیین نمود شامل: سازماندهی- شفافیت- رابطه توأم با احترام بین استاد و دانشجو- توانایی برقراری ارتباط- حجم کاری- نمره دهی- انگیزش.

- جوزف لومن (۲۰۰۶) به نقل از جعفری (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان تدریس اثر بخش و معلم اثر بخش به این نتایج دست یافتند: تدوین مدل دو بعدی تدریس اثر بخش اولین بعد: بعد فکری و عقلانی در توانایی استاد جهت برانگیختن هیجان‌ها و انگیزه‌های

فکری در کلاس چهار عامل مهم در تحقق بعد فکری: ۱- سازماندهی محتوی و ارائه شفاف آن ۲- ایجاد پیوند بین مفاهیم مختلف ۳- ارائه محتوی به صورت پویا و همراه با انرژی ۴- عشق به تدریس.

بعد دوم: بعد میان فردی که مبتنی بر روانشناسی کلاس است. سه عامل مهم در تحقق بعد میان فردی: ۱- رفتار با دانشجویان به عنوان افرادی مستقل و دارای تفاوت فردی ۲- تشویق دانشجویان به طرح سؤال و بیان ایده‌ها ۳- رفتار مثبت و با ثبات با دانشجویان-ماتیز (۲۰۱۱) در تحقیقی با عنوان آموزش اخلاق و اخلاق آموزش، نتایج زیر حاصل گردیده است: ۱- اهمیت دادن به اثر بخشی محتوی درسی در در سطح کلاس ۲- توجه به اثر بخشی آموزشی (طرح درس-روش تدریس مناسب دریافت بازخورد) در سطح مطلوب ۳- کاهش آسیب در یادگیری با توجه به آگاه بودن از مسائل بحث برانگیز و نحوه اداره و کنترل کلاس در مباحثات ۴- خودداری از برقراری ارتباط غیر درسی با دانشجویان که باعث تضمین امنیت روانی و سلامت شغلی استاد و دانشجو می‌گردد. با بررسی ادبیات پژوهش دریافتیم که تا کنون مطالعات اندکی تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی را مورد بررسی قرار داده که بر این اساس در این پژوهش قصد داریم ابعاد و مولفه هایالگوی مفهومی تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی را در دانشگاه علمی-کاربردی شناسایی و تدوین نماییم.

۳- روش پژوهش

آنچه در انتخاب روش پژوهش اهمیت دارد، نوع و ماهیت پرسش‌ها و اساساً موضوع پژوهش است؛ این پژوهش در چارچوب پارادایم تفسیری و مطالعه‌ی کیفی قرار می‌گیرد که روش پژوهش کیفی، برای آن انتخاب شده است و برای تحلیل داده‌ها از استراتژی تحلیل مضمون استفاده می‌کند (تحلیل مضمون یکی از روش‌های پایه‌ای و کارآمد تحلیل کیفی است (براون و کلارک، ۲۰۰۶). این روش، مهارت‌های اساسی را برای بسیاری از تحلیل‌های کیفی فراهم می‌آورد. تحلیل مضمون در واقع روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش فراگردی برای تحلیل داده‌های متنی است؛ به طوریکه داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفضیلی تبدیل می‌کند (عابدی جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ زاده، ۱۳۹۰).

۳-۱- روش گرد آوری اطلاعات

در مرحله اول برای شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های موضوع پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته، جامعه آماری شامل مدرسان و خبرگان در زمینه‌های مرتبط با تعلیم و تربیت و آگاه به تعلیم و تربیت اسلامی می‌باشند و برای انتخاب نمونه از روش هدفمند گلوله برفی استفاده شد. پس از انجام مصاحبه زمانی که به حد اشباع نظری رسید مصاحبه‌ها متوقف شدند. ابزار اصلی گردآوری داده در این تحقیق عبارتند از مصاحبه و پرسشنامه جدول یک استفاده از این ابزارها را در مراحل مختلف تحقیق نشان می‌دهد.

جدول ۱. ابزارهای گردآوری داده‌ها در مراحل مختلف پژوهش

فاز	مرحله	ابزار گردآوری	هدف
اول	مرحله اول	مطالعات ادبیات تحقیق	شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های الگو
	مرحله دوم	مصاحبه نیمه ساختار یافته	
	مرحله سوم	تهیه پرسشنامه محقق ساخته	
			تأیید روائی ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده

ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیم ساختار یافته که با طرح پرسش‌های باز طی ۳۰ الی ۶۰ دقیقه با افراد برگزار شدند پروتکل مصاحبه، مشتمل بر پرسشهایی در خصوص دانش، مهارت و تواناییهای و ویژگی‌های مدرسان و بررسی وضع موجود تدریس در دانشگاه جامع علمی کاربردی استان البرز با رویکرد اسلامی بود؛ افراد مصاحبه شونده مدرسان دانشگاه جامع علمی-کاربردی و خبرگان تدریس آگاه به تعلیم و تربیت اسلامی بودند؛ نمونه گیری به روش گلوله‌ی برفی انجام گرفت. در روش گلوله‌ی برفی، هر خبره، صاحب نظر بعدی را معرفی می‌کند و مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری ادامه می‌یابد (برخلاف روش‌های نمونه گیری احتمالی که در آنها هدف تعمیم نتایج از یک نمونه معرف جامعه به کل جامعه مورد پژوهش است در پژوهش‌های کیفی چنین هدفی مدنظر نیست و معیار توصیف یا تبیین یک پدیده به مشروح‌ترین شکل ممکن است. بنابراین معیاری معرفی می‌شود که در آن رسیدن به حداکثر اطلاعات در مورد پدیده به عنوان نقطه پایان در نظر گرفته می‌شود. این معیار در زمینه پژوهش‌های کیفی، اشباع نامیده می‌شود. اشباع داده یا اشباع نظری رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی برای تعیین کفایت نمونه گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد. اشباع نظری با نمونه گیری نظری که در تئوری زمینه‌ای یا داده بنیاد مورد استفاده قرار می‌گیرد ارتباط نزدیک‌تری دارد. (Biber, 2008). این پژوهش طی مصاحبه با ۱۲ خبره، به اشباع نظری رسید؛ ولی برای افزایش مطلوبیت داده‌ها، مصاحبه‌ها تا ۱۵ نفر ادامه یافتند.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت شناختی مدرسان و خبرگان

جنسیت	تحصیلات	سوابق کاری
مرد	کارشناسی بهداشت محیط	اداره بهداشت-مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	کارشناسی ارشد ریاضی	معلم مدرسه و مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	کارشناسی ارشد حسابداری	حسابدار ارشد شرکت خصوصی- مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	کارشناسی ارشد مدیریت	مدیر مدرسه- مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	دکترای مکانیک	شرکت تولید قطعات خودرو- مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	دکترای الهیات و معارف اسلامی	تدریس در حوزه-مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	کارشناسی ارشد پژوهش هنر	مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
مرد	کارشناسی ارشد علوم سیاسی	مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
زن	کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی	معلم مدرسه- مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
زن	کارشناسی ارشد روانشناسی	مشاور و روانشناس-مدرس دانشگاه
زن	کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی	خبرنگار افتخاری-مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
زن	کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث	مدرس دانشگاه علمی-کاربردی
زن	کارشناسی ارشد فیزیک	مدرس دانشگاه علمی-کاربردی

مدرس حوزه و دانشگاه	حوزوی سطح ۳	زن
مدرس دانشگاه علمی-کاربردی	دکترای ادبیات و زبان فارسی	زن

رده سنی خبرگان بین ۳۰ سال تا ۶۵ سال بود. مصاحبه‌ها پس از ضبط و پیاده سازی روی کاغذ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پژوهش حاضر، پس از دسته بندی خروجی نرم افزار، داده‌ها به صورت کدهای اولیه استخراج شدند و از طریق گزینش مجموعه کدهای متفاوت، مضمون اصلی و مفاهیم به دست آمدند. برای کسب اطمینان از روایی پژوهش، مفاهیم و مضامین به دست آمده به طور مستمر با داده‌ها مقایسه شدند و تناسب آنها نسبت به یکدیگر ارزیابی شد مفاهیم و مضامین استخراج شده در اختیار مصاحبه شونده‌گان قرار گرفتند و پس از بازبینی مفاهیم و مضامین اصلی، هریک از مصاحبه شونده‌گان نظر خود را درباره آن‌ها ابراز کرد و در آخر دو نفر مدرس دانشگاه آشنا به تعلیم و تربیت اسلامی به بررسی و اظهار نظر درباره کدبندی‌ها و یافته‌ها پرداختند و دیدگاه‌های آنها نیز اعمال شد.

۲-۳- پایایی ابزار گردآوری داده‌ها

پایایی بر سازگاری یافته‌های تحقیق دلالت دارد. پایایی در مصاحبه، در مراحل چون موقعیت مصاحبه، نسخه برداری و تحلیل مطرح می‌گردد. همچنین در مسیر طبقه بندی مصاحبه‌ها، درصدهای گزارش شده توسط دو نفر کدگذار، به مثابه‌ی روشی برای تعیین پایایی تحلیل مدنظر قرار می‌گیرند. میزان توافق درون موضوعی دو کدگذار (۶۰ درصد یا بیشتر) در مورد یک مصاحبه (تحلیل، کنترل) نیز روشی برای ارزیابی پایایی تحلیل است (کواله، ۱۹۹۸).

در این پژوهش از روش‌های پایایی باز آزمون و پایایی برای کدگذار، محاسبه‌ی پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شده است.

۱-۲-۳- محاسبه‌ی پایایی باز آزمون

برای محاسبه‌ی پایایی بازآزمون، معمولاً از میان مصاحبه‌های انجام گرفته، چند مصاحبه برای نمونه انتخاب می‌شود. هر یک از مصاحبه‌ها در فاصله‌ی مشخص زمانی دو بار کدگذاری شده؛ سپس کدهای مشخص شده با یکدیگر مقایسه می‌شوند. این روش برای ارزیابی ثبات کدگذاری پژوهشگر به کار می‌رود. در هر یک از مصاحبه‌ها، کدهایی که در فاصله زمانی مشابه یکدیگرند با عنوان "توافق" و کدهای غیرمشابه با عنوان "عدم توافق" مشخص می‌گردند. روش محاسبه‌ی پایایی از آزمون به صورت رابطه‌ی ذیل است:

$$۲ * \text{تعداد توافقات}$$

$$* ۱۰۰ = \text{درصد توافق درون موضوعی}$$

تعداد کل کدها در پژوهش حاضر سه مصاحبه از میان مصاحبه‌ها انتخاب شد و یک نفر پژوهشگر در فاصله ۲۰ روز آن را کدگذاری کرد. نتایج این کدگذاری در جدول ذیل درج شده است:

جدول ۳ نتایج حاصل از پایایی باز آزمون

ردیف	شماره مصاحبه	کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافق	پایایی باز آزمون
۱	۴	۳۲	۱۴	۱۰	۸۷٪
۲	۹	۲۵	۱۲	۱۰	٪۹۶
۳	۱۲	۲۴	۱۱	۹	۹۱٪
		۷۹	۳۷	۲۹	۹۳٪

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود تعداد کل کدها در سه مصاحبه صورت گرفته در فاصله‌ی زمانی بیست روزه برابر با ۷۹ کد، تعداد توافقیها ۳۷ و تعداد کدهای غیرمشابه ۲۹ است با توجه رابطه ۱ پایایی مصاحبه ۹۳ درصد (بیشتر از ۶۰ درصد) می‌باشد. در نتیجه قابلیت اعتماد دگاریها تأیید می‌شود (کواله، ۱۹۹۸).

۳-۲-۲- پایایی بین دو کدگذار

برای محاسبه‌ی پایایی، مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب) از یک نفر آشنا در امر تعلیم و تربیت آگاه به تعلیم و تربیت اسلامی درخواست شد تا به عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کند. سپس یکی از پژوهشگران همراه با این همکار پژوهش، سه مصاحبه را کدگذاری کردند و درصد توافق درون موضوعی را به منزله‌ی تحلیل به کمک رابطه شماره ۱، به دست آوردند. نتایج این کدگذاری در جدول ذیل درج شده است:

جدول ۴ نتایج حاصل از پایایی بین دو کد گزار

ردیف	شماره مصاحبه	کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافق	پایایی دو کد گزار
۱	۲	۵۹	۲۸	۹	۹۴٪
۲	۶	۲۸	۱۲	۸	٪۸۵
۳	۱۵	۴۴	۲۱	۶	۹۵٪
		۱۳۱	۶۱	۲۳	۹۳٪

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌کنید تعداد کل کدها برابر ۱۳۱ تعداد توافق بین دو کد گزار ۶۱ و تعداد کل عدم توافق ۲۳ می‌باشد. همچنین، پایایی بینکدگذاران برای مصاحبه‌های انجام گرفته در این پژوهش، با استفاده از رابطه‌ی یک ۹۳ درصد به دست آمد. با توجه به اینکه این میزان پایایی، بیشتر از (۶۰ درصد است) (کواله، ۱۹۹۸) قابلیت اعتماد کد گذاریها به تأیید می‌رسد و می‌توان اذعان نمود که مصاحبه، از پایایی خوبی برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

در پاسخ به سوال‌های پژوهش، داده‌های کیفی گردآوری شده از فرایند اجرای مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با افراد نمونه پژوهش به‌صورت کدگذاری باز تجزیه و تحلیل شد. گام دوم شناسایی مقولات اصلی یا محوری است. در گام سوم، با استفاده از فرایند کدگذاری انتخابی ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مفهومی تدریس و یادگیری در دانشگاه شناسائی و تدوین گردید در این راستا براساس تجارب و فهم پژوهشگر از پدیده محوری، توجه به ادبیات نظری موجود و راهنمایی استاد راهنما ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مفهومی اولیه تدوین گردید که به بعضی از آنها به طور خلاصه اشاره می‌گردد:

جدول ۵. کدگذاری حاصل از مصاحبه نیم ساختار یافته

ابعاد (مؤلفه)	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	برخی کدهای اولیه احصاء شده
مهارت طراحی آموزشی	تدریس حرفه‌ای و کاربردی	دانش برنامه ریزی درسی	آشنائی و تسلط بر اهداف و مقاصد برنامه درسی - بیان اهداف قبل از آغاز تدریس - آشنائی با اصول برنامه ریزی - آشنائی با انواع برنامه‌های درسی
		دانش و تخصص در موضوع تدریس	میزان مطالعه کتاب‌ها و منابع متعدد مرتبط با موضوع تدریس قبل از ورود به کلاس - آشنائی با منابع تخصصی - استفاده از منابع به روز و کارآمد در تدریس - آشنائی مدرس با موضوعات و مسائل مهم و کاربردی رشته تحصیلی
		دانش و مهارت فنون تدریس	آشنائی با نحوه تدریس موضوعات درسی - شرکت در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت مرتبط با موضوع تدریس - آشنائی با راهبردهای تدریس - پیشگام شدن در استفاده از تغییرات علمی - تخصصی و تلاش جهت بومی سازی نمودن و تدریس علوم لازم مرتبط با رشته در دانشگاه
مهارت ارتباطی	دانش و ویژگی‌های ارتباطی مدرس	تعامل مناسب و مؤثر با سایر مدرسان	آشنائی با سوابق علمی - آموزشی مدرسان - آشنائی با رشته‌های تخصصی سایر مدرسان - تعاملات سازنده و لازم با سایر مدرسان جهت ارتقاء علمی - پژوهشی
		تعامل مناسب و مؤثر با کارکنان دانشگاه	احترام متقابل بین مدرس و کارکنان - حضور فعال و مؤثر مدرس در فعالیت‌های علمی - اجتماعی و فرهنگی - شناخت و رعایت قوانین آموزشی، انضباطی دانشگاه

<p>احترام متقابل بین دانشجویان و مدرس - رعایتشان اجتماعی همه دانشجویان و توجه به تفاوت‌های فردی آنها در روند تدریس - میزان پذیرش نظریات دانشجویان (انتقاد و پیشنهاد) در رابطه با تدریس - احترام متقابل استاد و دانشجو و رعایت اخلاق حرفه‌ای</p>	<p>تعامل مناسب و مؤثر با دانشجویان</p>		
<p>طراحی و هدایت تحقیقات علمی به سوی حل مشکلات موجود در جامعه - داشتن تمایل و احساس نیاز به یادگیری از طریق پژوهش و تحقیق - علاقه مندی و انگیزه جهت انجام امور پژوهشی -</p>	<p>روحیه پژوهندگی</p>		
<p>آشنائی با اصول و روش‌های تحقیق - استفاده از نتایج تحقیق و پژوهش‌های انجام شده - آشنائی با تفکر انتقادی و تحمل نقادی - استفاده از تحقیق و پژوهش برای شناسائی نیازهای فناورانه حفظ اسرار مربوط به اطلاعات جمع آوری شده در پژوهش - استفاده و بهره‌گیری از دانش قلمرو تخصصی مدرس</p>	<p>اقدام پژوهی</p>		<p>مهارت‌های پژوهشی</p>
<p>کنکاش و تحقیق در زوایای ناشناخته علوم تخصصی مدرس که تا حدودی قابل درک هستند - مطالعه و شناسائی تغییرات محتمل علمی در رشته تخصصی مدرس - پیشبینی و شناسائی روش‌های علمی جایگزین با روش‌های علمی فعلی در رشته تخصصی - برنامه ریزی و پیاده سازی آزمایشی تحقیقات بدست آمده با همکاری دانشجویان در رشته</p>	<p>آینده پژوهی</p>	<p>ویژگی پژوهش‌گری</p>	
<p>آموزش دانشجویان، جهت آماده سازی برای حوزه کار و اشتغال ایجاد فرهنگ آموزش و یادگیری مادام‌العمر برای دانشجویان - همراهی با دانشجویان و برنامه‌ریزی در اجرای صحیح دروس کارورزی و پروژه</p>	<p>مهارت فنی در آموزش</p>		<p>مهارت‌های فنی مدرس</p>
<p>تأکید بر جنبه‌های عملی و مهارتی در آموزش‌ها در مقایسه با آموزش -های نظری - انتخاب محتوای آموزش واحدهای عملی بر اساس سرفصل‌های مصوب وزارت علوم و تقاضا محوری جامعه</p>	<p>تدریس صحیح واحدهای عملی</p>	<p>به کارگیری مهارت‌های فنی و کاربردی در تدریس</p>	
<p>شناسائی نیازها و مسائل و مشکلات موجود در صنعت با کمک دانشجویان و سایر اساتید - راهبردهای حل مسائل شناسایی شده در قالب تهیه و تدوین طرح‌های پژوهشی در دانشگاه -</p>	<p>ارتباط دانشگاه با صنعت</p>		

دارای خصیصه صبر و بردباری در امر آموزش و پاسخگوئی خودسازی و تهذیب نفس در امر تدریس (داشتن مدیریت زمان و عدم بطالت زمان تدریس، نداشتن غرض ورزی در تدریس و ارزشیابی و.....)	اخلاق مداری اسلامی (فردی)	اخلاق مداری اسلامی در تدریس	مهارت ارزش مداری اسلامی
داشتن تمایل و انگیزه برای خدمت رسانی در امر آموزش و تدریس ارجح دانستن منافع دانشگاه و جامعه اسلامی به منافع شخصی - رعایت آداب و شئون علمی - فرهنگی در دانشگاه - عامل بودن مدرس به رعایت ارزش های اخلاقی و ایجاد تعامل با سایر اساتید	اخلاق مداری اسلامی (اجتماعی)		
توانایی به کارگیری ارزش های اسلامی در فرآیند تدریس - تشویق و هدایت دانشجویان به سوی انجام رفتارهای متعهدانه اسلامی در فراگیری و استفاده صحیح از علم - وظیفه شناسی	الگوی عملی برای دانشجویان	الگوی عملی ارزش های اسلامی	
- آشنائی با دانشمندان و صاحب نظران در رشته تخصصی خود (متقدمین و متأخرین از دانشمندان اسلامی) و آشنائی با اخلاق مداری علمی آنان - به اشتراک گذاشتن نتایج تحقیقات خود با سایر مدرسان (تشریک مساعی، جلوگیری از دوباره کاری	الگوی عملی برای سایر مدرسان		
- پرورش روحیه تعهد و مسئولیت پذیری در کنار علم آموزی به دانشجویان - داشتن انگیزه و روحیه خستگی ناپذیر در فرآیند تدریس - آگاهی از مسئولیت های خود در قبال دانشجویان و جامعه اسلامی و تلاش مستمر در تحقق آنها - داشتن حس تعهد و دغدغه برای پیشرفت آینده سازان جامعه اسلامی	تدریس به عنوان خدمت	داشتن روحیه اسلامی جهادی در فرآیند تدریس	

۴- بحث و نتیجه گیری

ابعاد و مؤلفه های الگوی مفهومی تدریس و یادگیری با رویکرد اسلامی

با توجه به ضرورت آموزش و یادگیری در فرایند تربیت، طراحی آموزشی از جایگاه خاص و ممتازی برخوردار است. به گونه ای که بدون توجه به آن، آموزش و یادگیری مؤثری اتفاق نمی افتد و ائتلاف منابع به همراه خواهد داشت. طراحی آموزشی یک فرآیند است که در این فرایند سیستماتیک، مجموعه ای از عناصر کلیدی دخیل اند که عبارتند از: شناسایی مسائل و مشکلات آموزشی، بررسی ویژگی های یادگیرنده، شناسایی محتوای موضوع، تعیین اهداف آموزشی در هر واحد آموزشی برای یادگیری منطقی، توسعه آموزش، تهیه ابزارهای ارزشیابی، انتخاب منابع آموزشی و یادگیری (موریسون و همکاران، ۲۰۰۶). با توجه به تعاریف فوق طراحی آموزشی یکی از مهم ترین ابعاد و مؤلفه های تدریس و یادگیری محسوب می گردد که از جمله مؤلفه های احصاء شده در این پژوهش می باشد:

الف- مهارت طراحی آموزشی

تدریس حرفه‌ای و کاربردی که موارد شناسائی شده شامل: دانش برنامه ریزی درسی - دانش و تخصص درموضوع تدریس - دانش و مهارت فنون تدریس می‌باشد. مصاحبه شونده‌های اول و سوم در این رابطه بیان کردند: آشنائی و تسلط بر اهداف و مقاصد برنامه درسی از مهم‌ترین مهارت‌ها در تدریس و یادگیری است همچنین آشنا بودن مدرس با اصول برنامه ریزی و انواع برنامه‌های درسی را از مهم‌ترین مؤلفه‌های مدرس موفق نام بردند.

ب- مهارت ارتباطی

شامل دانش و ویژگی‌های ارتباطی مدرس می‌باشد به نقل از مصاحبه شونده‌گان شماره پانزده، نه، اول و ششم تعامل مناسب و مؤثر با سایرمدرسان و آشنائی با رشته‌های تحصیلی و تخصص‌های آنها موجب هم افزائی و صرفه جوئی در وقت و هزینه‌ها می‌گردد همچنین تعامل مناسب و مؤثر با کارکنان دانشگاه و دانشجویان موجبات استفاده از نظرات آنها و اداره بهتر امور می‌انجامد.

ج-مهارت‌های پژوهشی

معمولاً در عصر اطلاعات و ارتباطات پژوهش در الویت و شاید قبل از آموزش دارای اهمیت می‌باشد به ویژه در مقوله تدریس و یادگیری که طبق پژوهش انجام شده این مهارت شامل روحیه پژوهندگی-اقدام پژوهی-آینده پژوهی است که به نقل از مصاحبه شونده‌گان شماره یک-چهار-هشت-یازده-سوم-چهاردهم از مقولات اساسی آموزش و تعلیم و تربیت وجود روحیه پژوهش و توانمندی جستجوگری است. آنها معتقد بودند که آشنائی با اصول و روش‌های تحقیق و تفکر انتقادی و تحمل نقادی و همچنین استفاده از تحقیق و پژوهش برای شناسائی نیازهای فناورانه لازم در جامعه و بهره گیری از دانش قلمرو تخصصی مدرس از الزامات تعلیم و تربیت زمان حال می‌باشد. مصاحبه شونده‌گان یک الی شش همه متفق القول بودند که کنکاش و تحقیق در زوایای ناشناخته علوم تخصصی مدرس و همچنین مطالعه و شناسائی تغییرات احتمالی در رشته تخصصی مدرس باید سرلوحه کار تدریس قرار گیرد مدرس باید توانمندی پیشینی و شناسائی روش‌های علمی جایگزین با روش‌های علمی فعلی در رشته تخصصی خود را دارا باشد.

د- مهارت‌های فنی مدرس

به کارگیری مهارت‌های فنی و کاربردی در تدریس معمولاً حلقه مفقوده در دانشگاه‌های مهارتی محسوب می‌گردد. قطعاً داشتن مهارت فنی در آموزش که همان تجربه و دانش نهانی است که در مدرسان خبره وجود دارد باید موجبات آشکار شدن آن فراهم شود. از طرفی تدریس صحیح واحدهای عملی در تمامی زوایای تدریس هم اهمیت ویژه‌ای دارد. مدرسانی که مهارت فنی و تجربه کاری در رابطه با رشته مورد تدریس را دارند می‌توانند موجبات ارتباط مؤثر دانشگاه با صنعت را فراهم آورند. به قول مصاحبه شونده‌گان شماره پنج-هفت-دو-سیزده-ده مهم‌ترین اثر به کار گیری مهارت‌ها در دانشگاه؛ آموزش دانشجویان جهت آماده سازی برای حوزه کار و اشتغال است که با ایجاد فرهنگ آموزش و یادگیری مادام العمر برای دانشجویان همیشه اطلاعات و مهارتشان را به روز نگه می‌دارد. همچنین معتقد بودند که همراهی با دانشجویان و برنامه ریزی در اجرای صحیح دروس کارورزی و پروژه باعث می‌گردد تا دانشجویان حداقل مهارت لازم برای ورود به بازار کار و جامعه داشته باشند. و از طرفی مهارت و تجربه مدرس می‌تواند منجر به شناسائی نیازها و مسائل و مشکلات موجود درصنعت با کمک دانشجویان و سایر اساتید گردیده و برای این موارد راهبردهای حل مسائل در قالب تهیه و تدوین طرح‌های پژوهشی در دانشگاه انجام پذیرد.

ه- مهارت ارزش مداری اسلامی

اسلامی شدن دانشگاه‌های کشور از جمله آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی است که از بدو پیروزی آن به عنوان مسئله‌ای مهم مطرح بوده است؛ این موضوع همواره مورد تاکید دلسوزان انقلاب و اشخاصی که دغدغه تمدن سازی اسلامی را دارند بوده اما متأسفانه به دلایل متعدد هنوز جامع عمل به خود نپوشانده است. در انقلاب اسلامی موضوع فرهنگ نیز از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است زیرا اساس اسلام مبتنی بر فرهنگ آن است؛ فرهنگ اسلامی مبتنی بر آموزه‌هایی است که از سوی خداوند متعال به دست انسان رسیده و وسیله‌ای است که مسیر او را به برای رسیدن به کمال و رشد انسانی هموارتر می‌کند. دانشگاه نیز به عنوان عنصری که وظیفه آموزش و رشد علمی جامعه را بر عهده دارد بایستی تمام ارکان خود را در جهت انسان سازی و سعادت دنیوی و اخروی انسان به کار بگیرد؛ این موضوع در حکومت اسلامی نیز اهمیت بیشتری پیدا می‌کند به طوری که دانشگاه علاوه بر توسعه علم و پژوهش، در رشد اخلاق، معنویات، فضائل اخلاقی و همچنین بالندگی فکری نقش بسزایی را ایفا می‌کند. همچنین طبق نظر مصاحبه شوندگان شماره یک تا پانزده پرورش روحیه تعهد و مسئولیت پذیری در کنار علم آموزی به دانشجویان از الویت مهمی برخوردار می‌باشد همچنین ابراز داشتند که داشتن انگیزه و روحیه خستگی ناپذیر در فرآیند تدریس و آگاهی از مسئولیت‌های خود در قبال دانشجویان و جامعه اسلامی و تلاش مستمر در تحقق آنها باعث رشد جامعه و کمک به تشکیل فرهنگ و تمدن اسلامی می‌گردد از طرفی داشتن و ایجاد حس تعهد و دغدغه برای پیشرفت آینده‌سازان جامعه اسلامی از معدود مشخصات مدرسان است که موجبات رشد جامعه اسلامی را فراهم می‌نماید. جهت نهادینه سازی ارزش‌های اسلامی مدرسان دانشگاه باید توانایی به کارگیری ارزش‌های اسلامی در فرآیند تدریس و تشویق و هدایت دانشجویان به سوی انجام رفتارهای متعهدانه اسلامی در فراگیری و استفاده صحیح از علم در کنار وظیفه شناسی را دارا باشند.

۵-پیشنهادات

باید از پتانسیل همه حلقه‌های یادگیری موجود در یک برنامه درسی مانند نظم و انضباط محوری و ظرفیت تلفیق خرد در سطح سایر دروس و تلفیق کلان با کل محیط آموزشی بهره برد. برای دستیابی به این مهم نیاز است تا همه افرادی که به نوعی در فرآیند تدریس به صورت صریح یا ضمنی درگیر هستند؛ اهمیت این مهم را در یادگیری و نسبت آن با سایر بخش‌های آموزشی و حتی تربیتی را درک کرده و با وظایف و مأموریت‌های خود در این خصوص آشنا باشند. از این رو برنامه رشد حرفه‌ای منابع انسانی برای زندگی در اجتماع و همچنین در زمینه زندگی فردی البته با تأکید بر مدرس و ویژگی‌های لازم وی در زمان کنونی، جزء لاینفک این الگو خواهد بود.

- اسدیان، سیروس؛ پیری، موسی و سعادت فر، رحمت (۱۳۹۶)، تدریس اثربخش در آموزش عالی بر اساس تجارب حرفه‌ای استادان و ارتباط آن با تدریس خود-گزارشی، *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۸(۱۵)، ۱۱۳-۱۳۴.
- امین بیدختی، علی اکبر؛ زارع، مریم و نعمتی، محمدعلی (۱۳۸۹)، دانشگاه پژوهی؛ ضرورتی مغفول مانده در راستای تقویت همکاری های دانشگاه و صنعت، *نشریه صنعت و دانشگاه*، سال دوم، شماره ۵.
- بانک جهانی (۲۰۰۳)، *یادگیری مادام‌العمر در اقتصاد دانش محور*، ترجمه مصطفی عمادزاده و فریماه کسایان. اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاه.
- بریمانی، ابوالقاسم؛ صالحی، محمد و صادقی، محمدرضا (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت آموزش عالی در دوره تحصیلات تکمیلی از دیدگاه دانشجویان این مقطع، *فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیت*، ۶(۲۶)، ۱-۲۴.
- تورعی، سارا (۱۳۹۰)، *بررسی میزان اثربخشی سیستم‌های مدیریت یادگیری بر یادگیری دانشجویان دانشگاه‌های الکترونیکی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران.
- تیرگر، هدایت و طهرانی، حسن محمد (۱۳۸۹)، *موانع عمده توسعه پژوهش محوری در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان کرمان، فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۵، ۱۷-۱۸.
- جعفری، مریم (۱۳۸۴)، *عوامل مؤثر در تدریس اثربخش*، رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- جمشیدی کیا، سجاد (۱۳۹۴)، *ارزیابی سیستم مدیریت یادگیری مرکز آموزش‌های الکترونیکی دانشگاه تهران*، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه خوارزمی، تهران.
- حقانی، فریبا و معصومی، رسول (۱۳۹۰)، *مروری بر نظریه‌های یادگیری و کاربرد آنها در آموزش پزشکی*، *نشریه آموزش در علوم پزشکی*، شماره ۵.
- حیدری، مرضیه و شهریار، احمدرضا (۱۳۹۶)، *تاثیر هوشمند سازی کلاس درس در تعمیق و سرعت یادگیری دانش آموزان*.
- خراسانی، اباصلت (۱۳۹۳)، *بررسی مقایسه ای کیفیت برنامه درسی برخی دانشگاه های دولتی بر مبنای دیدگاه اعضای هیأت علمی، فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی*، سال هشتم، شماره ۲۶.

خشنود، فاطمه؛ کیانی سرکله، مائده؛ بنی اردلان، مهسا و ابراهیمی آتانی، رضا (۱۳۹۱)، بررسی سیستم های مدیریت یادگیری در یادگیری الکترونیکی و مقایسه آنها مقاله های همایش های ایران، دومین کنفرانس ملی مهندسی نرم افزار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت نامه، زیر نظر محمد معین، سید جعفر شهیدی. انتشارات دانشگاه تهران
ذوالقدر نسب، محسن (۱۳۹۴)، بهره گیری از وسایل کمک آموزشی و تأثیر مثبت آنها در یادگیری دانش آموزان دوره ابتدایی، دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.

رجبیان غریب، فاطمه؛ حجازی، سید یوسف و امید، محمود (۱۳۹۳)، اهمیت مؤلفه های کیفیت تدریس از دیدگاه دانشجویان بر پایه تحلیل حساسیت شبکه عصبی مصنوعی، فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۲۹، ۱۳-۲۴.

سامری، مریم (۱۳۹۷)، ارائه مدل تدریس اثربخش اساتید دانشگاه بر پایه تحلیل شبکه عصبی مصنوعی، نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه)، ۱۱(۴۴)، ۱۰۲-۷۹.

سلیمی، جمال و رضانی، قباد (۱۳۹۵)، ارزیابی کیفیت تدریس اعضای هیات علمی دانشگاه های کردستان و علوم پزشکی سنندج، دو فصلنامه مطالعات آموزشی نما آجا، ۳، ۶-۱.
سیف، علی اکبر (۱۳۸۴)، روانشناسی پرورشی، تهران: انتشارات آگاه.

شریعتمداری، علی (۱۳۹۰)، روانشناسی تربیتی، چاپ بیست و یکم، تهران، امیر کبیر.

شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۹۰)، روانشناسی عمومی انسان، تهران، اطلاعات.

شعبانی، حسن (۱۳۸۴)، مهارت های آموزشی و پرورشی، روش ها و فنون تدریس، چاپ نوزدهم، تهران: سمت.
عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخ زاده، محمد (۱۳۹۰)، تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده های کیفی، مجله اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره دوم.

غریب، عباس؛ علی طالب، علی؛ عباسی، ستاره و شیر، اردشیر (۱۳۹۵)، بررسی مدیریت جهادی بر آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها مورد مطالعه مدیران دانشگاه آزاد مازندران، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی، سال چهارم، شماره هشتم.

کریمی، بهرام علی (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر استفاده از تابلوی هوشمند در یادگیری مشارکتی درس زبان سال دوم راهنمایی شهرستان اسدآباد، پایان نامه کارشناسی ارشد. تکنولوژی آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه.

کیدوری، امیر حسین؛ محمدی حسینی، سید احمد و سلیمانی، الهام (۱۳۹۸)، ادراک دانشجویان از شایستگی‌های تدریس اعضای هیات علمی در آموزش عالی (مورد مطالعه: دانشگاه فردوسی مشهد)، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی دانشگاه کردستان.

گنجی، مسعود؛ زاهد بابلان، عادل و معینی کیا، مهدی (۱۳۹۵)، فراتحلیل پژوهش‌های انجام یافته در خصوص نقش الگوهای تدریس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله روانشناسی مدرسه، ۳(۴)، ۹۸-۱۰۸.

لک، مرضیه (۱۳۹۶)، علل و عوامل مشکلات یادگیری دانش آموزان، نشریه روانشناسی رشد دانش آموز.

محمدی مهر مژگان، ملکی، حسن؛ عباس پور؛ عباس و خوشدل، علیرضا (۱۳۹۰)، جستاری بر شایستگی‌های مورد نیاز یادگیری مادام‌العمر در دانشجویان پزشکی عمومی، مجله آموزش در علوم پزشکی، ۱۱(۸).

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان (۱۳۹۰)، فرهنگ لغت انگلیسی به فارسی، نشر: اصفهان

ملاباشی، رؤیا؛ حقانی، فریبا و معمارزاده، مهرداد (۱۳۸۹)، بررسی مهارت‌های تدریس مدرسین در درمانگاه‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل، ۱۲(۱)، ۲۶-۳۳.

موریسون، گری. آر؛ روس، استیون. ام. و کمپ، جرال. ای (۲۰۰۶)، طراحی آموزش اثر بخش (ویرایش چهارم)، ترجمه غلامحسین رحیمی دوست، اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.

موسوی، فرانک (۱۳۸۸)، برنامه درسی معنوی در هزاره سوم، چاپ اول، کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه.

موسی پور، نعمت اله (۱۳۹۲)، تدریس دانشگاهی: کدام روش؟ کدام الگو؟، پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانش و رفتار)، ۲۰(۳)، ۴۹-۷۸.

میکائیلو، غلامحسین و سلطان القرائی، خلیل (۱۳۹۴)، اهداف و روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه اسلام، فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، سال دوازدهم، شماره ۳۵.

- نقش‌بندی، آزاد؛ امامی، حسن؛ صالحی، حمزه و عبدالهی، عبدالباسط (۱۳۹۳)، تأثیر هوشمند سازی مدارس بر یادگیری دانش آموزان مدارس، کنفرانس بین‌المللی مهندسی، هنر و محیط زیست، کشور لهستان.
- نقیب زاده، میر عبدالحسین (۱۳۸۸)، **نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش**، تهران: انتشارات طهوری.
- یزدانی، عفت و سلیمان پور عمران، محبوبه (۱۳۹۶)، رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با کیفیت تدریس اساتید دانشگاه از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی، **مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی**، ۹(۴)، ۸۲-۸۹.
- Abu Alhija, F. N. (2017). Teaching in higher education: Good teaching through students' lens. **Studies in Educational Evaluation**, 54 (9), 4-12.
- Biber, R. E. (2008). Competencies in the 21st century. **Journal of management**.
- Dečman, M. (2015). Modeling the acceptance of e-learning in mandatory environments of higher education: The influence of previous education and gender. **Computers in human behavior**, 49, 272-۲۸۱.
- Fulbright, R. K., Jenner, A. R., Mencl, W. E., Pugh, K. R., Shaywitz, B. A., Shaywitz, S. E., Jack, M. Fletcher., Lynn, S. Fuchs., & Marcia, A. Barnes. (2009). **Learning Disabilities From Identification to Intervention**. New York: A Division of Guilford.
- Fulbright, R. K., Jenner, A. R., Mencl, W. E., Pugh, K. R., Shaywitz, B. A., Shaywitz, S. E., Jack, M. Fletcher., Lynn, S. Fuchs., & Marcia, A. Barnes. (2009). **Learning Disabilities From Identification to Intervention**. New York: A Division of Guilford.
- Hetty, A. H., Kurniabudi., & Sharipuddin, M. (2016). Evaluating the Effective Factors of Readiness for Electronic Learning in Higher Education. **Procedia Computer Science**, 59.
- Jsson, P. N. (2018). Public universities administrators and technology policy making. **Educational administration Quarterly**, 39(4), 34-36.
- Kumar, R.R., Loganathan, N., Patel, A., & Kumar, R.D. (2015) Investigating the effect of learning management system on learning disability: A study of Malaysia. **Quality and Quantity**, 49(3), 1101-1120
- Kvale, S. (1996). **Inter Views: An introduction to qualitative research writing**. Thousand Oaks, Calif: Sage Publication

- Lois J. P., & Roche, L. A. (۲۰۱۴).use of research Study on Canada's efforts to link research and pr Lanceer, 364,1615-221
- Shabani Varaki, B., & Hosseingholizadeh, R. (2016). Evaluation of college teaching qualities. **Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education**. ۱۲(۱), ۱-۲۱.
- Shabani, H. (2001). **Skills education, Teaching Methods and Technology**. Tehran: Samt press.
- Sousa, A. D., McDonald, S., Rushby, J., Li, S., Dimoska, A.,& James, C.(2010). A conceptual model. **Washington DC: Association for The Cognitive concepts**.
- Vermunt, J. D., & Donche, V. (2017). A learning patterns perspective on student learning in higher education: state of the art and moving forward. **Educational psychology review**, 29(2), 269-299.
- Willingham, D. T., Hughes, E. M., & Dobolyi, D. G. (2018). The scientific status of learning styles theories. **Teaching of Psychology**, 42(3), 266-2۷۱.